

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo.stm@gov.fi

Viite: Lausuntopyyntö: VN/25888/2024

STM121:00/2024

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin lausunto koskien luonnosta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta.

SuPer vastustaa teknologian vähentävää vaikutusta välitöntä työtä tekevän henkilöstön määrään ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

Mikäli näin kuitenkin säädettäisiin, iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi oltava edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa.

Annetun esityksen perusteluissa esiintyy suuri ristiriita. Pääsääntöisesti teknologian käyttöönottoa perustellaan niukkenevien henkilöstöresurssien oikealla kohdentamisella vapauttamalla aikaa asiakkaiden kohtaamiselle. Tämä mainitaan esityksen useassa kohdassa. Samalla esityksellä kuitenkin haetaan 30 milj. euron säästöä eli vähintään 660 hoitotyöntekijän vähentämistä ikääntyneiden ympärivuorokautisesta palveluasumisesta. Jotta teknologian käyttöönotolla olisi oikeasti laatua parantava vaikutus, olisi se henkilöstön tukena, ei henkilöstöä korvaavana.

THL:n tekemässä vaikuttavuusarvioinnissa on ristiriita sen todellisuuden kanssa, että teknologia voisi korvata yöhoitajaa. Ympärivuorokautisessa hoidossa on aina läsnä asiakkaita, jotka tarvitsevat avustettua asentohoitoa painehaavojen ehkäisemiseksi.

Painehaavat aiheuttavat asiakkaalle kärsimystä ja niiden hoito kustannusten nousua. Suomessa painehaavojen kustannukset ovat 2-3 % terveydenhuollon kokonaiskustannuksista. Juuri julkaistun väitöstutkimuksen mukaan suositus on, että vuoteessa olevaa asiakasta ei käännetä yksin hankauksen ehkäisemiseksi. Vaikka asiakkaalla olisi käytössään vaihtuvapaineinen patja tai vastaava matalapaineipatja, asentohoitoa (kääntämistä) jatketaan normaalisti. Kantapäiden kohdan alue (patjan pinta-ala) on niin pieni, että patjan paineen vaihtuminen ei yksinään riitä ehkäisemään painehaavoja kantapäissä, jos asiakas on samassa asennossa (Sirpa Mäki-Turja-Rostedt 2025 "Preventing pressure ulcers in long-term older people care - Development, implementation and evaluation of the effectiveness of a Consistent Practice Intervention").

SuPerilla on myös huoli yöaikaisen henkilökunnan vähentämisen heikentävästä vaikutuksesta asukkaiden poistumisturvallisuuteen hätätilanteissa.

Teknologian käyttöön sosiaalihuollon palveluissa liittyy eettisiä ja itsemääräämiseen kohdistuvia ongelmia. Milloin esimerkiksi pidetään oikeutettuna asiakkaan asuinhuoneistoon asennettua hoivakameraa, vaikka se näyttäisikin vain tunnistamattoman ihmishahmon ja tarkkailija tietää kenestä on kysymys? Asiakas asuu vuokrahuoneistossa, johon hänellä on hallintaoikeus. Yksityisyyttä suojaavan rajan vetäminen on ongelmallista.

Jotta lainsäädännöstä saadaan oikeasuhtainen, tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Hallituksen painostuksesta johtuen, sosiaali- ja terveysministeriölle jäi liian vähän aikaa lain valmistelulle. Tästä johtuen tehty vaikuttavuusarviointi on heikko. Tämän perusteella ei tule tehdä muita johtopäätöksiä kuin se, että tutkimustietoa tarvitaan lisää ennen ko. lakien säätämistä. Esitys koskee koko sosiaalihuoltoa, joten sen vaikutus on merkittävä. Esimerkiksi teknologian käytöstä vammaispalveluissa ei ole tutkittua tietoa (s. 25).

Pykäläkohtaiset kommentit:

Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

39 § Asiakassuunnitelma

Järjestelmällinen arviointi on kannatettavaa. Teknologisten ratkaisujen käyttöönoton tulee kuitenkin perustua asiakkaan tai tarvittaessa hänen edunvalvojansa suostumukseen.

47 § Teknologiset ratkaisut sosiaalihuollon palveluissa

SuPer pitää kannatettavana, että teknologisista ratkaisuista säädetään ehdotetulla tavalla. Asiakaan tarpeisiin ja turvallisuuteen on kuitenkin ensisijaisesti vastattava riittävällä henkilöstöllä. Ainoastaan sellaisissa tilanteissa, jossa teknologisen avun katsotaan olevan laadukkaampaa kuin ihmisen antaman palvelun, teknologian käyttö on perusteltua, esim. työntekijä ei voi olla jatkuvasti läsnä asiakkaan asuinhuoneessa, jolloin anturiteknologia voi hälyttää apua tarvittaessa. Kuten esityksen kohdassa 2.2 todetaan (Jaakola 2023) *"Ihmistä ei voi korvata teknologialla ja sosiaalihuollon asiakkailla on oikeus tarpeenmukaiseen ja riittävään hoivaan ja huolenpitoon."*

SuPer haluaa korostaa säännöskohtaista perustelua *"Sosiaalihuollon palvelujen toteuttamisessa ei voida hyödyntää teknologisia ratkaisuja, joihin sosiaalihuollon ammattihenkilöt eivät saa tukea, koulutusta ja perehdytystä."* Tämän tulee tarkoittaa sitä, että ammattihenkilöt ovat koulutettuja teknologisten ratkaisujen hallitsemiseen jo ennen niiden varsinaista käyttöönottoa yksikössä.

Uusien työntekijöiden perehdytys ja koulutus tulee olla systemaattista ja johtaa aina perusteluissa esitettyyn *"Tarvittava koulutus on riittävää silloin, kun ammattihenkilöllä on teknologisesta ratkaisusta sellainen osaaminen ja tieto, että hän pystyy arvioimaan teknologisen ratkaisun soveltuvuutta asiakkaan palveluihin."*

Koska 47§ 1 momentissa säädettäisiin, että asiakkaan tulee olla tietoinen teknologisen ratkaisun käytöstä, osata tarpeen mukaan käyttää sitä ja saada tarpeen mukaan ohjausta ja neuvontaa sen käytössä, olisi häneltä luonnollista pyytää samalla suostumus teknologian käyttöön.

48 § Tekninen valvonta sosiaalihuollon toimintayksikössä

Teknisestä valvonnasta olisi syytä säätää, mutta ensin on uudestaan arvioitava, mitä alueita esim. ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä tämä koskisi. Ehdotus on ristiriitainen kotirauhan ja yksityisyyden suojan näkökulmasta. Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa yhteiset oleskelu- ja ruokailutilat ovat osa kotia. Tämä käy ilmi myös aluehallintovirastojen ohjauskirjeissä (s. 38).

Kiistatonta on, että esim. ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä täyttyvät aina kriteerit asukkaiden terveyden, turvallisuuden tai hyvinvoinnin turvaamisesta.

Teknistä valvontaa suunniteltaessa tulee huomioida laki yksityisyyden suojasta työelämässä ja seuraavat pykälät; Kameravalvonnan edellytykset (16 §) ja avoimuus kameravalvontaa toteutettaessa (17 §).

Esityksen perusteella kameravalvonnan tarkoitus on vastata asiakkaan tarpeisiin / yksikössä tapahtuviin tilanteisiin oikea-aikaisesti. Emme näe tallentavan kameravalvonnan vastaavan oikea-aikaisesti tilanteen reagointiin.

Yksikössä on aina oltava riittävä määrä henkilöstöä vastaamaan asiakkaan tarpeisiin.

Tallentavaa kameravalvontaa tulisi käyttää vain tiloissa, jotka ovat yksikön ulkopuolella kuten porraskäytävät ja yleiset piha-alueet. Tällä voidaan mahdollistaa ulkoisen uhan selvittämistä tai esim. selvittää asiakkaan katoamista

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 16 ja 20 §:n muuttamisesta

16 § Asiakassuunnitelma

Järjestelmällinen arviointi on kannatettavaa. Teknologisten ratkaisujen käyttöönoton tulee kuitenkin perustua asiakkaan tai tarvittaessa hänen edunvalvojansa suostumukseen.

20 § Henkilöstö

SuPer vastustaa teknologian vähentävää vaikutusta välitöntä työtä tekevän henkilöstön määrään ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

Jos näin kuitenkin säädettäisiin, on välttämätöntä, että tälle asennetaan maksimiraja. Pelkona muuten on, että henkilöstön vähentämistä mahdollistavasta laista tulee taloudellinen säästökeino riippumatta teknologian todellisista vaikutuksista henkilöstön tarpeeseen. Maksimi määrän tulisi olla 0,03. Tämä on luku, joka on perusteltu hallituksen esityksessä. Epäselväksi jää millä perusteella lukuun on lisätty 0,01. Tämä ei siis selviä esitystekstistä, vaan sivulla 48 puhutaan 0,01 + 0,02 laskennallisesta pienennyksestä verrattuna nykyiseen henkilöstömitoitukseen.

lääkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi oltava edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa.

1.1.2025 useat työnantajat laskivat kategorisesti ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstön määrän 0,6:een arvioimatta asiakkaiden hoitoisuutta, vaikka laki määrää vähimmäismitoituksesta.

Tämä vähensi ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstöä noin 1000 työntekijällä. Vaikka hyvinvointialueella on velvollisuus ohjata, valvoa ja varmistaa, että iäkkäiden

ympäri vuorokautisten toimintayksiköiden henkilöstömitoitus on riittävä ja vastaa asiakkaiden palvelujen tarpeita, tämä ei toteutunut.

Tämän aiheuttamana työntekijöiden yhteydenotot SuPeriin ovat lisääntyneet. Viesti on, että ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaiden hoidon laadukas toteuttaminen on joka päivä uhattuna. Työntekijät väsyvät ja työn mielekkyys on kadonnut. Tämä on ilmeisessä ristiriidassa hallitusohjelman Hyvän työn -ohjelman kanssa.

Emme siis pysty luottamaan siihen, että teknologian aiheuttamat vähennykset tulisivat nekään arvoideiksi oikein, vaan tuo 0,04 vähennys tehtäisiin automaattisesti mahdollistavan lain tullessa voimaan. Pelkona on, että henkilöstön vähentämistä mahdollistavasta laista tulee jälleen selvä käskylauseke, riippumatta siitä toteutuuko sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain määräykset mm. hoidon laadusta.

Oikeus välttämättömään huolenpitoon on perusoikeus ja julkisenvallan on turvattava palveluiden saatavuus. Huomioitavaa on, että asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihoitoa. Lisäksi asiakasta on kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan eikä hänen ihmisarvoaan loukata. Jotta nämä lain määräykset pystytään toteuttamaan, välitöntä työtä tekevän henkilöstön määrän on oltava vähintään 0,6 työntekijää /asiakas, eikä sitä voi korvata teknologialla.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 e §:n muuttamisesta

10 e § Jatkuva ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu

SuPer kannattaa tätä ehdotusta.

SuPer vastustaa teknologian vähentävää vaikutusta henkilöstön määrään ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. SuPer ei myöskään kannata esitettyä 30 milj. säästöä ikäihmisten palveluihin. Asiakkaan perusoikeuksien toteutumattomuutta ei voida perustella taloudellisilla säästöillä.

Helsingissä 5.6.2025

Päivi Inberg

puheenjohtaja

Jussi Salo

kehittämiskoordinaattori

SUOMEN LÄHI- JA PERUSHOITAJALIITTO SUPER RY

Lisätietoa lausunnosta antaa

asiantuntija Sari Ilonummi p. 050 3416079, sari.ilonummi@superliitto.fi